

phano Paulū cōuersum. Nā si Stephanus inquit, sic non orasset, Ecclesia Paulū non haberet. Sed ideo erectus est Paulus, quia in terra inclinatus exauditus est Stephanus.

CAPVT OCTAVVM.

Lapidato Stephano grauis secuta est persecutio in discipulos Christi, imprimis à Saulo: vnde dispersi sunt discipuli, præter Apostolos, per vniuersam Iudæam & Samariam. Philippus autem diaconus Samariæ multos conuertit, et baptizauit, cum Simone mago, ad quos confirmandos missi sunt ab Ierosolymis Petrus & Iohannes. Philippus autem ab angelo iussus est adire Eunuchum Candacis reginæ, & eum baptizare.

Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia quæ erat Ierosolymis, et omnes dispersi sunt per regiones Iudææ, & Samariæ, præter Apostolos. Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum. † Saulus autem de-
 † Inf. 9. 2.
 nastabat Ecclesiam, per domos intrans, & trahens viros ac mulieres, tradebat in custodiam. Igitur qui dispersi erant, pertransibant euangelizantes verbum Dei.

Hæc itaque persecutio præter Iudæorum intentionem cedit in melius, dum dispersi per varias regiones discipuli ampliorem seminandi verbi nacti sunt opportunitatem, & multo plures cum persecutione acquisierunt Christo discipulos, quàm sine persecutione. Interea quidam viri religiosi instaurant Stephano funus, eumque cum honore sepelierunt. Quod autem dicit, curauerunt, Græcè est *ἐπινοήσαντες*, quod ita vertit Erasmus, quemadmodum interpres. Aptius autem verti poterat, extulerunt: est enim *ἐκνήσαντες*, quemadmodum & simplex *ἐνήσαντες*, idem quod effero mortuum, ac sepelio. Paulus autem à Stephani cæde factus audacior, facultatem impetrauit ingrediendi domos, & trahendi quoscunq; inueniret viros ac mulieres Christum confitentes, etiã cum violentia ad principes. Vnde plures coëgit domos suas relinquere, & vndique dispergi, ad verbum Dei promulgandum: quod tamen intendebat profusus silentio tegi.

Philippus autem descendens in ciuitatem Samaria, predicabat illis Christum. Intendebant autem turbe huius quae ad Philippo dicebantur, unanimitè audientes, et videntes signa quae faciebat.

Hic Philippus non est vnus è numero duodecim Apostolorum, sed vnus è septem diaconis, qui cum Stephano electus est, sicut ibidem diximus. Quod si Polycrates & Clemens ad Eusebium Apostolum eum nominant, latius extendunt nomē Apostoli, quàm ad numerū duodeuariū. Nam & Paulus, & Barnabas Apostoli dicuntur, què admodum & Philippus postea Apostolatus munere donatus est. Hic autem descendens in Samariā conuertit eam, quanuis non essent ex Iudæis, sed ab Assyrijs missi in locum decem tribuum captiuarum per Salmanasar apud Assyrios, vt patet 4. Reg. 17. Hi enim qui ex Assyrijs missi sunt in Samariam, fecerunt sibi idola secundum morem patriæ, à qua missi erāt. Ipsi igitur Samaritæ idololatræ erant, tenètes tamen Moysei Pétateuchum simul cum idolis, & expectantes Messiam, vt patet Ioan. 4. Ipsi autem ad Philippi prædicationem facile crediderunt, videntes quia dæmones in nomine Iesu eiciebat, paralyticos & claudos curabat, & plurima alia signa faciebat. Multi enim qui habebant spiritus immundos, clamantes voce magna, exhibant. Multi autem paralytici et claudi curati sunt. Factum est ergo gaudium in illa ciuitate.

Secus habent Græca: neque enim qui habebant spiritus, exhibant clamantes. Sic Græcè est: πολλῶν γὰρ τῶν ἰχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶντα ἰξήρχη. Quæ verba Erasimus credit non posse ad verbum reddi, quia τὰ πνεύματα ἀκάθαρτα accusatiui casus esse credidit. Quod si verum esset, commoda non esset lectio Græca. Est enim πνεύματα nominatiui casus, reddens suppositum verbo ἰξήρχη, reponendaque est virgula quæ est post ἀκάθαρτα, post ἰχόντων, & tunc Græcorum sensus est: A multis enim obsessis exhibant spiritus immundi, clamantes voce magna.

Vt autem quidam nomine Simon, qui antè fuerat in ciuitate magus, seducens gentem Samariæ, dicens se esse aliquè magnum, cui auscultabant omnes, à minimis vsque ad ma-

ximum

num, dicentes: Hic est virtus Dei, que vocatur magna. Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magicis suis dementasset eos. Cum verò credidissent Philippo euangelizanti de regno Dei in nomine Iesu Christi, baptizabantur viri ac mulieres. Tunc Simon et ipse credidit, et cum baptizatus esset, adhebat Philippo. Videns etiam signa et virtutes maximas fieri, stupens admirabatur.

Hunc Simonem suis coloribus depingit Clemens papa lib. 2. Recognitionum. Simon hic inquit, patre Antonio, matre Rachel natus est, genere Samaræus, ex vico Gittorum, arte magus, Græcis tamen literis liberalibus ad primè eruditus, gloriæ ac iactantiæ supra omne genus hominum cupidus, ita vt excellam virtutem, quæ supra creatorem Deum sit, credi se velit, & Christum putari, atque stantem nominari. Hac autè appellatione vitur, quasi qui neget posse se aliquando dissolui, adferens carnem suam ita diuinitatis suæ virtute compactam, vt possit in æternum durare. Hinc ergo stans appellatur, tanquam qui non possit vlla corruptione decidere. Et multa alia se iactat facturum, quæ ibi videas. De quo etiam plurima narrat Ephiphanius hæresi. 21. contra Simonianos. De quo etiam Hierony. dicit: Simon hic in tantam prorupit superbiam, vt diceret: Ego sum sermo Dei, ego virtus Dei, ego omnipotens, ego sum speciosus, ego paracletus, ego omnia Dei. Hæc ille super Matt. 24. Multi enim venient in nomine meo, dicentes. Quod autem dicit: Propter quod multo tempore magicis suis dementasset eos, Græce est, διὰ τὸ ἰναὼ χροῖον τῆς μαγείας ἐξέστα νέλαι αὐτοῖς, id est, eo quod magijs suis in furorem & insaniam egisset eos, aut de statu mentis eiecisset: quod quidem interpret rectè intellexit verbo dementandi, quanquam in hoc sensu minus Latino vsus. Puto interpretem vertisse magijs, sed facilis fuit interpositio literæ c. & ita inoleuisse vsus magicis. Hic autem Simon quantumuis credidisse dicatur Philippo, & illi adhæsisse, plerique dicunt hoc fictè fecisse, vt hæc signa quæ faciebat Philippus, suis magijs addere posset, & ex his facere quæstum. De quo hic Beda ait: Quod magis credibile est, credere se, quousque baptisma susciperet,

simulauit, vt quoniam laudis erat audissimus, ita vt Christum se credi voluerit, artes quibus miracula faceret, ab eo disceret: quoniam admirabatur, qualiter Philippus tam admiranda signa facere posset.

† De sacr. ¶ Cum audissent Apostoli qui erant Ierosolymis, quia reu-
vntio ca. pisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et
§. Per son Ioannem. Qui cum venissent orauerunt pro ipsis, vt acci-
tis. perent spiritum sanctum. Nondum enim in quenquam il-
lorum venerat, sed baptisati tantum erant in nomine
Domini Iesu. † Tunc imponebant manus super illos, et ac-
cipiebant spiritum sanctum.

† De cō-
sec. di. §.
c. Manus.

Ex his constat hunc Philippum non fuisse vnum ex
12. Apostolis, quippe qui manus impositione non dabat
spiritum sanctum. Creditur autem misisse Ierosolymam
ad Apostolos, vt mitterent quandam ex societate, qui
manus credentibus & baptizatis imponeret. Tunc mise-
runt Petrum & Ioannem: quoniam Apostolorum, & ex
consequenti episcoporum est manus imponere: nec
Philippus huiusmodi donum habebat. Aduenientes igitur
Apostoli, Petrus & Ioannes orantes manus imposue-
runt baptizatis, & visibili signo acceperunt spiritum san-
ctum: nondum in quenquam illorum venerat, nō quōd
spiritum sanctum remissionis peccatorum non accepisse
baptizati in nomine Iesu, sed quia visibilia spiritus
sancti dona, cuiusmodi sunt dona varijs linguis loquen-
di, miracula edendi, &c. non acceperant.

Cum vidisset autem Simon, quia per impositionem manus
Apostolorum daretur spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam,
dicens: Date et mihi hanc potestatem, vt cuiusque imposue-
ro manus, accipiat spiritum sanctum. Petrus autem dixit
† Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam
† 1. q. 4. c. donum Dei existimasti pecunia possideri.
Ecclesia.

Cum ergo Simon à Philippo baptizatus videt se non
accepisse dona spiritus sancti, volens esse Philippo supe-
rior, petijt ab Apostolis hanc potestatem sibi pro pecunia
dari, quam nec Philippus habebat. Qui à Petro tanquā
indignus reiectus est. Quare illum morte non puniuit,
sicut

sicut Ananiam, dicendum, quod ipse confessus est culpam, non Ananias, ideo meruit dilationem, sufficiebat enim poenitentia ad Petri correptionem: & quia nemo ad fidem cogi debet, sed volens suscipiendus est.

Non est enim tibi pars, neque fors in sermone isto. Cor enim tuum non est rectum coram Deo. Poenitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum si forte remittatur tibi hac cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.

Aut nomine sermonis, quemadmodum & verbi, vsus est more Hebræo Lucas pro re quacunque, quemadmodum Hebræi τὸ δῶρον dabar vtuntur, quod Euangelistæ nunc λόγος, nunc εἴμα vertunt Græcis suis, pro vocabulis res aut factum abutentes. Ita τὸ λόγον hoc loco, quo Lucas nunc vtitur, vertere possumus, in hac re, vel in hoc facto non est tibi pars. Aut si volumus λόγον vertere per rationem aut causam, sensus erit: in hac ratione & causa non est tibi pars. quasi diceret: non es dignus particeps fieri huius potestatis dandi spiritum sanctum, quia non habes cor rectum, sed cupidum, cum simplicitatem & ab avaritia alienum oporteat esse, qui huius muneris particeps esse cupit. Amaritudo enim dulcedini contraria est: dulces autem ac mites spiritus sanctus visitat: vnde in specie columbæ apparere multotiens visus, quæ amaritudine & felle caret. Quocunque autem cor se conuerterit in terrenis rebus, amaritudinem inuenit: vnde dulcescat, non habet, nisi leuet se ad Deum. ✱ Quomiam non habet amaritudinem. conuersatio illius, Sap. 8. Hic Simon poenitentiam simulat: sed qualem plagam inuexit in Ecclesiam, quem plerique sub simulatione imitantur in numeris pactis dona Dei alienantes, sub obligatione iniquitatis post Simonem corruentes ad ima.

Respondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum que dixistis. Et illi quidem testificati & locuti uerbum Dei, redibant Ierosolymam, & multis regionibus Samaritanorum euangelizabant.

✱ Aug. in
Psal. 85.
Sap. 8. c.

In hoc loco omnes Græci & Latini fictam Simonis pœnitentiam interpretantur, ad vitandam pœnam, quã metuebat ab Apostolis, forsã Ananiæ & Sapphiræ exemplo instructus. Ideo precatur Apostolos, vt Deũ pro illo precetur, ne hoc peccatum Simonis imputetur sibi ad pœnam temporalem, & æternam: quam non vsque adeo timent huius tempestatis Simoniaci. His auditis redeũt Apost. Ierosolymã, in multis locis euangelizãtes.

Angelus autem Domini locutus est ad Philippũ, dicens: Surge, & vade contra meridianum, ad viam que descendit ab Ierosalem in Gazam, hæc est deserta. Et surgens abiit.

Gaza.

Angelus Domini nec Eunucho apparuit, nec eum ad Philippũ adduxit, qui nec apparitionibus esset assuetus, in quibus audiendis attonitus fuisset, nec forsã venisset, quia non credidisset. Nec omnino illi eundem erat ad meridiem, sed inter occidentem & meridiem, si recta est tabula Palæstinæ: à Samaria ad Gazam desertam iter est. Gaza autem duplex fuit. Primam vetustissimam fuisse sacra testatur historia. Quanquam suspicetur Hieronymus, sit ne illa, quam ad tribum Iudæ pertinuisse ferunt, an alio in loco sita sit, quam temporum iniuria extinxerit, alio mox in loco eius nomine Gaza enata, quæ etiam hodie extet. Pomponius libro Geographiæ primo à Cambyse Persarum rege vocatam auzumat: quoniam bello contra Aegyptum suscepto, illò regias opes contulisset. Fuit ex Philistæorum quinque orbibus ordine secunda, cuius fores Sampson media nocte in montis verticem transtulit. Cumque adeo munita esset & diues, vt multos hostium incursus nullo discrimine ferret, donec Alexander Macedo iuxta prophetarum verba post bimestrem obsidionem occupans, in sempiternum vertit tumulum, ob id desertam vocari hic à Luca putandum est. Nouam postea ædificarunt, quam in honorem Constantini Constantiam vocarunt: post quem veniens Iulianus, rursus Gazam, sed maritimam vocari voluit. Floruit hæc Hieronymi ætate adeo ampliata, vt duplo maior ambitu Ierosalem diceretur, distatque à priore quinque circiter miliaribus. Hanc hodie Gazeram nuncupant.

Et

Et ecce vir Aethiops, Eunuchus, potens Candacis reginae Aethiopum, qui erat super omnes gazas eius, venerat adorare in Ierusalem, & reuertebatur sedens super currum suum, legens Isaiam prophetam. Dixit autem spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum istum. Accurrens autem Philippus, audiuit eum legentem Isaiam prophetam, & dixit: Putas ne intelligis quae legis? Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi?

Candaces non est nomen proprium reginae vnus: sic enim appellabantur reginae Aethiopum, quemadmodum Aegyptiorum reges, Pharaones. Teste Plinio, qui lib. 6. cap. 29. regnare inquit, retulerunt sceminam Candacen: quod multis iam annis nomen ad reginas transijt. Vnde Aethiopes omnem regis matrem Candacen appellant: siquidem Aethiopes regum patrem non referunt, sed illos tanquam veros solis filios tradunt: vnus cuiusque autem matrem Candacen appellant. Vna igitur illi Aethiopiae regina erat nomine Candacis, cuius Eunuchus praerarat conclauis thesaurorum regiorum, vt testatur Lucas: qui & religiosus, quippe qui scripturarum studiosus esset, & adoraturus Ierusalem venisset. Huius igitur misertus Dominus, doctorem misit ad eum, qui & credenda, & agenda doceret: sicut infra de Cornelio, quia vterque quod suum erat curabat, & ad veram se religionem disponebat. Rogauitque Philippum vt ascenderet, & sederet secum. Locutus autem scripturae, quam legebat, erat hic: Tanquam ovis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente sine voce, sic non aperuit os suum. In humilitate iudicium eius sublatum est. Generationem eius quis enarrabit? quoniam tollitur de terra vita eius.

† Isa. 53. c.

Non ex industria, sed spiritus sancti prouidentia in hunc locum incidit Eunuchus, ex quo facile ad fidem informaretur. Hic enim locus finem peregrinationis Christi complectitur, passionem inquam, & resurrectionem. Vnde ait: Tanquam ovis ad occisionem ductus est. De quo Hiero, in eundem Isaiam locum: Hoc testimonium, cum in Actibus Apostolorum reginae Candacis Eunuchus rheda veheretur, & legens non intelligeret, interpretan-

te Philippo super passione & nomine saluatoris, intellexit, & statim baptizatus in agni sanguine, quem legebat, vir meruit appellari, & Apostolus genti Aethiopū missus est. Tanquam igitur ovis, quæ ducitur ad victimam, non murmur resonat, non repugnat ducenti, sic ille passus est voluntate, vt destrueret eum qui mortis habebat imperium: & sicut agnus coram tondente non clamat, ita cum sponte pateretur, tacebat. In omnibus angustijs & tormentis humilis, non rebellis de iudicio Pilati, & de sepulchro per resurrectionem sublatus est, & illatum mortis iudicium per Pilatum, per resurrectionem euasit. Vnde maximè admiratur Isaias, dicens: Generationem eius quis enarrabit? De qua August. de symbolo ad Catechumenos libr. 1. cap. 3. Natus de patre sine tempore, natus ex virgine est in plenitudine temporis: istam natiuitatem antecesserant tempora, opportunitate temporis, quando voluit, quando sciebat, tunc natus est. Non enim nolens natus est. Nemo nostrum quia vult nascitur, & nemo nostrum quando vult moritur. Ille quando voluit natus est, quando voluit mortuus est: quando voluit natus est de virgine, quando voluit mortuus est in cruce. Hæc ille. Vtraq; igitur generatio est inenarrabilis. Prima enim, quia de patre sine matre ante secula cuncta genitus: secunda, quia de matre sine patre in seculo natus. Sed & sublata est per passionem vita eius, & inde per ascensionem sublimior cælis factus, & super omnia quæ in terra sunt eleuatus est, iuxta illud Psalmistæ.

*Psal. 8. a. * Quoniam eleuata est magnificentia tua super cælos.

Respondens autem Eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc, de se, an de alio aliquo? Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens à scriptura ista, euangelizauit illi Iesum. Et dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam, & ait Eunuchus.

Sollicitus itaq; Eunuchus, de quo prophetarum hæc tam mira narratur, rogat Philippum hæc edoceri, quem ex habitu & gestu credit percelebrem & doctum virum esse. Hunc igitur esse Iesum, & hanc in eo esse completam scripturam, Philippus Eunuchum prædicat. Cui etiam obediens, statimq; baptizatus, missus est ad regio-

nes Aethiopæ, prædicaturus hoc quod ipse audierat, & crediderat. Deum quidem vnum per prophetas prædicatum, huius autem filium iam secundum humanitatem aduenisse, & vt ouem ad victimam ductum esse, & quæcunque de ipso dixerunt prophetae, egisse, vt impleatur prophetia: ✠ Aethiopia præueniat manus eius Deo. Hic autem Eunuchus fertur suscepisse Matthæum in ciuitate Regali Nadaber, huc missum ad Christi verbū euangelizandum.

✠ Psal.
67. g.

Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? Dicit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens, ait: Credo filium Dei esse Iesum Christum. Et iussit stare currum, & descenderunt vterque in aquam, Philippus & Eunuchus, & baptizauit eum.

Adultos oportet per seipfos fidem, infantes per leuætes confiteri: ideo Eunuchus petens baptismum, interrogatur à Philippo, si credat ex toto corde, & non fictè, sicut Simon magus. Ideo non erubuit coram familia nudari, qui peccata sua coram Deo non erubescibat proolari: & descendens in aquam baptizatus est.

Cum autem ascendisset de aqua, spiritus Domini rapuit Philippum, & amplius non vidit eum Eunuchus: ibat autem per viam suam gaudens. Philippus autem inuentus est in Azoto, & pertransiens euangelizabat ciuitatibus cunctis, donec veniret Cæsaream.

Dominus autem ab eo abstulit Philippum, quia contentus esset, eo quòd à Philippo dicerat: ne quid amplius ab eo peteret, ideo lætus discedebat. Philippum autem spiritus Domini, vel angelus in spiritu Domini statuit in Azoto, 40. circiter miliar. à Gaza distante, & totidem ab Ierusalem. Sita enim est in tribu Dan, vna ex præcipuis vrbibus Philistinorum, Philippi prædicatione insignis, in qua longo tempore post ingressum filiorum in terram sanctam remanserunt Enachim gigantes. Philippus inde post multam prædicationem profectus est Cæsaream Palæstinæ, vbi domū habebat, quam ad tempora Hieronymi ostendebant. de qua infra capite decimo.

Azotum.